

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) www.economy.nayka.com.ua | № 11, 2021 | 25.11.2021 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.11.81](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.11.81)

УДК 339.137.2.

Л. І. Бровко,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: 0000-0003-2577-0741*

Д. Д. Карпова,

*здобувач другого рівня вищої освіти за спеціальністю «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: 0000-0001-8706-8347*

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

L. Brovko

*PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance,
Dnipro State Agrarian and Economic University*

D. Karpova

*Applicant for higher education specialty Finance, Banking and Insurance,
Dnipro State Agrarian and Economic University*

METHODOLOGICAL ASPECTS OF CREDIT CAPACITY MANAGEMENT OF ENTERPRISES

Стаття присвячена вивченню методологічних аспектів кредитоспроможності аграрних підприємств України. Розкрито таке поняття, як «фінансові ресурси» та їх вплив на діяльність підприємства. Механізм утворення фінансових ресурсів за рахунок позикових коштів. Наведено основні проблеми, що впливають на формування фінансових ресурсів організації. Також в статті розглянуто різні погляди вчених на визначення поняття «кредитоспроможність». Визначено основні етапи управління конкурентоспроможністю в системі фінансово-економічної безпеки підприємства. Автором досліджено джерела формування фінансових ресурсів товаровиробників, роль кредитоспроможності при використанні зовнішніх джерел фінансування та методи її оцінки. Охарактеризовано фінансові показники, які використовуються для оцінки кредитоспроможності підприємств. Проведено аналіз основних показників кредитоспроможності українських підприємств. Наведено головні критерії та фактори які впливають на кредитоспроможність та способи, які допоможуть підвищити рівень кредитоспроможності підприємств. Доведено, що для покращення управління кредитоспроможністю підприємств необхідно насамперед оптимізувати структуру його капіталу.

The article is devoted to determining the methodological aspects of the creditworthiness of enterprises of Ukraine. The concept of "financial resources" and their impact on the enterprises and the mechanism of formation of financial resources at the expense of borrowed funds were disclosed. Assessing the level of financial resources of the enterprise, finding sources of their

formation, planning and determining the effectiveness of their use helps the company making its strategic management decisions. The author investigates the sources of formation of financial resources of producers, the role of creditworthiness in the use of external sources of financing and methods of its evaluation. The main problems influencing the formation of financial resources of the organization are given. The article also considers different views of scientists on the definition of "creditworthiness". The need for creditworthiness assessment is substantiated. The article also of competitiveness management in the system of financial and economic security of the enterprise are determined. Assessing the level of financial resources of the enterprise, finding sources of their formation, planning and determining the effectiveness of their use helps the company making its strategic management decisions. The financial indicators used to assess the creditworthiness of enterprises are described. The analysis of the main indicators of creditworthiness of Ukrainian enterprises is carried out. It is concluded that for proper and rational management of creditworthiness in the enterprise it is necessary to conduct a systematic analysis of both internal and external environment using modern scientific approaches to the choice of assessment methods and management mechanisms. The process of managing the creditworthiness of the enterprise itself depends not only on what activities the company conducts, but also on the state of the banking sector of the state. The main criteria and factors that affect the creditworthiness and ways to help increase the level of creditworthiness of enterprises are presented. It is proved that in order to improve the creditworthiness management of enterprises, it is first necessary to optimize the structure of its capital.

Ключові слова: виробництво; управління; підприємство; фінансові ресурси; кредитоспроможність; капітал.

Keywords: production; management; enterprise; financial resources; creditworthiness; capital.

Постановка проблеми. Вагомим важелем у розвитку економіки України являється стабільна виробничо-фінансова діяльність сільськогосподарських підприємств. Важливу роль у веденні господарської діяльності відіграють фінансові ресурси. З використанням позикового капіталу підвищується результативність діяльності підприємства, прискорюється рух його фінансових і матеріальних ресурсів, виникнення різних цільових фондів грошових коштів, за рахунок чого підвищити ринкову вартість організації. Сучасний досвід українських аграрних підприємств свідчить, що внаслідок неефективного використання грошових коштів, несвоєчасного ведення розрахункових операцій та неналежного виконання фінансових зобов'язань перед контрагентами вони можуть накопичити великі обсяги заборгованості. Функціонування підприємств різних форм власності в яких ведеться господарювання на ефективному рівні при доцільному використанні грошових коштів, врешті респт стає конкурентоспроможним.

У цьому полягає об'єктивна необхідність і практична значущість періодичної і всебічної оцінки кредитоспроможності агровиробничого підприємства, якій належить суттєва роль у забезпеченні його стабільного фінансового становища на ринку товарів і послуг. Тому проблема забезпечення кредитоспроможності підприємства в умовах ринкової економіки залишається актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання визначення кредитоспроможності підприємства досліджували такі науковці : Лахтіонова Л.А., Кривдюк А.В., Яцишина С.Є. здійснювали дослідження економічної категорії кредитоспроможності підприємства, Горбатенко А.А., Абрютіна М.С., Марченкова І.Н., Тютюнник Ю.М. запропонували підходи та методи оцінки рівня кредитоспроможності підприємства. Проблемам забезпечення кредитоспроможності підприємства присвячено багато вітчизняних публікацій таки вчених, к Тарасенко Н.В., Іващенко В.І., Бланк І.О., Болюх М.А., Лігоненко Л.О., Мних Є.В., Мельник В.М. та ін. Але разом з тим зазначена тематика управління кредитоспроможністю в системі фінансово-економічної безпеки залишається недостатньо дослідженою як в теоретичному, так і практичному аспекті і потребує подальшого аналізу.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз основних засад оцінки та управління кредитоспроможністю аграрних підприємства в умовах сьогодення.

Мета статті - обґрунтування напрямів підвищення рівня кредитоспроможності аграрного підприємства в умовах стабілізації економіки країни.

Вклад основного матеріалу. Трансформація економіки держави до сучасних ринкових вимог потребує створення пріоритетних умов для вітчизняних сільськогосподарських виробників і посилення їх фінансових позицій на вітчизняному та міжнародному ринках, що, у свою чергу, призводить до підвищення добробуту суспільства в цілому.

Будь-яке підприємство, яке здійснює господарську діяльність має певний кругообіг коштів, котрий включає в себе витрати ресурсів, отримання доходу, розподіл або їх використання. Формування й використання фінансових ресурсів на підприємстві являє собою процес утворення грошових фондів для того щоб, забезпечити операційну, інвестиційну діяльність, щоб виконувати свої зобов'язання перед державою або іншими суб'єктами господарювання.

В Україні гострою проблемою є: постійна нестача фінансових ресурсів у суб'єктів підприємницької діяльності, що призводить до низької фінансової стійкості підприємства, і як наслідок, погіршення всієї економіки держави.

Фінансові ресурси підприємства – це ті кошти, які підприємство має у своєму розпорядженні, і за рахунок яких буде покривати свої поточні витрати та витрати на розширене відтворення, для виконання своїх зобов'язань та матеріального стимулювання працівників. Фінансові ресурси поділяють на три види: власні, представлені у вигляді чистого доходу або у вигляді фінансової допомоги на безоплатній основі; залучені, не належать підприємству, але постійно знаходяться в їх обігу, представлені у вигляді кредиторської заборгованості підприємства; позичені, кошти які організація бере у банку, на умовах повернення, на певний строк і під відповідний відсоток [8].

Важливим показником оцінки фінансового стану підприємства є відношення власних коштів до позикових, підприємству економічно вигідним є збільшення частки власних коштів в структурі капіталу. Тому підприємствам варто визначити оптимальне поєднання власних та позикових джерел фінансування, яке гарантуватиме стабільне функціонування та можливість отримувати прибуток. В Україні на жаль немає такої тенденції і суб'єкти підприємницької діяльності все більше користуються позиковими коштами і сплачують високі відсотки за них, хоча ці кошти можна було б спрямувати на розвиток своєї діяльності.

Задля правильного формування та раціонального використання фінансових ресурсів, підприємству варто контролювати рівень своєї платоспроможності та ліквідності, здійснювати контроль за своєю виробничою діяльністю, для того щоб підтримувати належний рівень рентабельності.

Основними проблемами, які мають вагомий вплив на формування фінансових ресурсів є:

- інфляція;
- недосконале нормативно-правове регулювання діяльності;
- нестабільний політичний та економічний стан в країні.

Для підприємств які здійснюють свою діяльність у галузях з підвищеним рівнем ризику, важливим елементом є підтримка з боку держави, у вигляді певних бюджетних програм та програм із залучення інвестицій. Україна робить деякі кроки у вирішенні цих питань, але цього поки замало, тому підприємства у своїй більшості формують фінансові ресурси за рахунок коротко та довгострокових позик. Саме тому виникає потреба у оцінці та аналізі кредитоспроможності підприємства.

Розглядаючи економічну сутність поняття «кредитоспроможність» сучасні вчені надають наступне тлумачення: «це здатність фірми чи особи забезпечити обслуговування боргу, тобто виплату основної суми і відсотків протягом обумовленого періоду». В цілому оцінку кредитоспроможності позичальника визначають за показниками, що можуть характеризувати його спроможність своєчасно розрахуватися за раніше оформленими позиками, поточний фінансовий стан, а також здатність у випадку необхідності залучати (мобілізувати) фінансові ресурси з певних джерел та забезпечувати оперативну конверсію активів у ліквідні кошти.

На думку авторів економічних публікацій, під конкурентоспроможністю слід розуміти здатність такої якісної характеристики позичальника, за якою він здатний повернути взяти ним в борг кошти за умовами кредитного договору, та яка враховує мінімізацію кредитного ризику банківської установи [5].

Здійснюючі оцінку кредитоспроможності банківські установи застосовують власні розроблені положення і методики, які повинні враховувати методичні рекомендації Національного банку України.

Окремі науковці пропонують визначати кредитоспроможність підприємств за методом багатофакторного дискримінаційного аналізу, використовуючи для розрахунку інтегрального показника дані локальних показників та оптимізацію складу фінансових показників позичальників [7]. Іншими вченими запропонована бально-рейтингова оцінка при визначенні кредитоспроможності, яка дозволяє «прогнозувати своєчасність здійснення майбутніх платежів, ліквідність і реальність оборотних активів, оцінити фінансову стійкість підприємства і його загальний фінансовий стан, а також надає можливість визначати межі обсягу прибутку, в яких проводиться погашення частки фінансових платежів.

Зростання потреби підприємств в кредитних ресурсах, розгортання конкурентної боротьби за обмежені ресурси фінансового ринку, викликало необхідність їх здешевлення для підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання, зниження рівня ризиків актуалізували розширення сфер застосування аналітичного обґрунтування рішень в управлінні кредитоспроможністю підприємства [5].

В рекомендаціях щодо оцінки комерційними банками кредитоспроможності та фінансової стабільності позичальника «поняття кредитоспроможності включає правовий і господарсько-фінансовий стан позичальника, який визначає наявність передумов для одержання ним кредитів, а також їх погашення у встановлені строки» [4].

При прийнятті перспективних управлінських рішень у сфері управління кредитоспроможністю підприємства виникла необхідність врахування впливу всіх внутрішніх і зовнішніх чинників, що дозволить забезпечувати сумісність стратегії і тактики з можливостями підприємства, знизити вартість та визначити

оптимальне співвідношення ресурсів, керувати рівнем фінансового ризику, впливати на рівень потреби в додаткових капіталі чи кредитних ресурсах.

Для того, щоб зберегти свою позицію на ринку, підприємству просто необхідно правильно розробити свою тактику та стратегію поведінки, регулярно здійснювати оцінку ефективності управління діяльністю підприємства задля того, щоб підвищити ефективність функціонування та одержання прибутку.

Управління кредитоспроможністю підприємства – це поняття яке включає в себе: планування, аналіз, організацію, мотивацію та контроль який забезпечуватиме такий стан, формування і розподіл фінансових ресурсів, який дозволить підприємству одержувати та відповідати за кредитними зобов'язаннями в повному обсязі та встановлений строк. Основні етапи зображено на рисунку 1.

Рис. 1. Основні етапи управління конкурентоспроможністю в системі фінансово-економічної безпеки підприємства

Ефективне управління кредитоспроможністю слід ототожнювати не лише з контролем за його рухом, але й можливістю планування майбутньої потреби в ресурсах, виявленню невикористаних внутрішніх резервів мобілізації капіталу.

За нинішніх умов при розгляданні проблеми покращення фінансово-економічної безпеки ефективним джерелом зміцнення ресурсного забезпечення підприємств є їх кредитоспроможність [6].

Для оцінки ефективності використання капіталу сільськогосподарських підприємств у вітчизняній та зарубіжній практиці використовують досить багато різноманітних показників, а також методів оцінки кредитоспроможності підприємств.

Розглядаючи етапи управління конкурентоспроможністю в системі фінансово-економічної безпеки підприємства, варто відокремити, що ним повинна бути притаманна певна послідовність та значимість за пріоритетними функціями, які характеризують та охоплюють комплекс взаємопов'язаних заходів.

В Україні процес управління кредитоспроможністю на підприємстві ускладнюється як внутрішніми факторами: внутрішнє середовище самого підприємства та його операційна діяльність, так і зовнішніми до них відносяться стан національної та світової економіки, функціонування всієї банківської сфери держави тощо.

Управління кредитоспроможністю підприємства зводиться до безперервного процесу обробки фінансової інформації, її аналізу і подальшої розробки і прийняття управлінських рішень за результатами аналізу.

Безперервність процесу обумовлюється наявністю таких видів забезпечення:

- організаційного забезпечення – внутрішніх документів, що визначають відповідальних осіб, модель документообігу тощо, а також механізм їхньої розробки;
- методологічного забезпечення – сукупності механізмів, що забезпечують здійснення конкретних управлінських дій;
- кадрового забезпечення – сукупності служб або працівників, які здійснюють управління кредитоспроможністю підприємства;
- інформаційного забезпечення – бази даних у розрізі всіх необхідних видів фінансової та допоміжної інформації;

– технічного забезпечення – комплексу технічних засобів, програмного забезпечення, інших засобів обробки інформації;

– нормативно-правового забезпечення – сукупності законодавчих актів, які регламентують процес управління кредитоспроможністю підприємства [2].

На основі цього пропонуємо головні положення формування стратегії управління кредитоспроможністю підприємства:

1. Фінансова стратегія має спрямовуватися на реалізацію головної мети бізнесу – підвищення прибутку власника. Ця теза може бути реалізована за допомогою використання критерію економічної доданої вартості. Суть цього критерію проста. Зіставимо вартість капіталу, що використовується в бізнесі, з віддачею (прибутковістю) від використання цього капіталу [1].

Перше звичайно називається зваженою середньою вартістю капіталу, при цьому частка кожної компоненти розраховується як відношення середньої величини компоненти капіталу за рік до середньої величини сумарного капіталу за рік (WACC).

Прибутковість капіталу що використовується, розраховують як відношення чистого прибутку на середнє річне значення залученого в бізнес капіталу (ROCK).

З цілковитою певністю можна стверджувати, що різниця (ROCK – WACC) має бути позитивною і якнайбільшою. Якщо цю різницю помножити на суму спрямованого в бізнес капіталу, то матимемо показник, який і називається EVA, або додатковою економічною вартістю капіталу:

$$EVA = (ROCK - WACC) \cdot Capital \quad (1)$$

Саме цей показник насамперед має цікавити власника як індикатор, що відображає збільшення його багатства. Якщо EVA з року в рік зростає, власник дістає задоволення, бо його багатство примножується.

Якщо темпи зростання EVA падають, то це має викликати занепокоєння у власника. Якщо ж показник EVA став негативний, треба терміново шукати шляхи виправлення ситуації [3].

2. Стратегія управління кредитоспроможністю має бути частиною загальної стратегії підприємства. Завдання власника полягає в тому, щоб сформулювати основні стратегічні цілі бізнесу і проконтролювати їх досягнення. Завдання менеджменту полягає в тому, аби правильно зрозуміти й досягти поставленої власником мети. І перше, й друге завдання не просто реалізувати, якщо немає певної загальної системи, що пов'язує власника з менеджментом і всіма основними сторонами бізнесу.

Проведений аналіз основних показників оцінки кредитоспроможності підприємств України та, зокрема, підприємств сільського господарства показав, що підприємства мають проблеми з наявністю власного оборотного капіталу та швидкореалізовуваних ліквідних активів, стан платоспроможності не можна назвати задовільним через наявність великого обсягу поточної кредиторської заборгованості. Також, для покращення управління кредитоспроможності підприємств перш за все необхідно оптимізувати структуру його капіталу.

Висновки. З огляду на вищевикладені аспекти пропонуємо запровадити таку політику фінансово-економічної безпеки на підприємстві, яка б забезпечувала ефективне використання достатніх фінансових ресурсів, а також впровадження програм покращення інституціональної, політичної та законодавчої бази для реалізації політики з забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства, створення робочої групи із забезпечення фінансово-економічної безпеки на підприємстві з метою координації, моніторингу та оцінки політики щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки, встановлення та підтримки зв'язків з контрагентами.

Як висновок можна стверджувати, що використання капіталу та фінансових ресурсів на аграрних підприємствах, ґрунтується на таких елементах як, значний розмір організації, сприятливі кліматичні та економічні умови, за таких умов фінансові ресурси використовуються більш ефективно. Це можна відстежити на показниках рентабельності та показниках які характеризують фінансову стійкість та ділову активність підприємства. Тому підприємству вкрай важливо глибоко оцінювати структуру своїх фінансових ресурсів та капіталу.

Найпершим етапом для покращення рівня кредитоспроможності підприємства постає досягнення оптимального співвідношення між власним й позиковим капіталом, що забезпечить зниження фінансового ризику при максимальній рентабельності власного капіталу.

Таким чином, для підвищення рівня показників кредитоспроможності підприємств та їх ефективного фінансування виробництва слід запровадити заходи, які сприятимуть збільшенню прибутків та доходів, зменшенню вартості матеріальних активів та дебіторської заборгованості, а також оптимізації структури капіталу підприємства.

Одним з дієвих заходів для підвищення кредитоспроможності сільгоспідприємств є розробка внутрішнього механізму оцінки та управління кредитоспроможністю підприємства, котра допоможе постійно моніторити показники кредитоспроможності, і в разі виявлення певних відхилень вчасно прийняти заходи які приведуть показники до нормативних значень.

Список використаних джерел.

1. Виговський В.Г. Методичні підходи до оцінки кредитоспроможності суб'єктів господарювання комерційними банками // *Облік і фінанси АПК*. 2012. № 3. С. 125-128
2. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: навч. посіб. -Київ: КНЕУ, 2014.- 365с.
3. Непочатенко О.О. Фінанси підприємств. – Київ : Центр учбової літ., 2013.-504 с.
4. Рекомендації щодо оцінки комерційними банками кредитоспроможності та фінансової стабільності позичальника. – Лист Національного банку України. – 02.06.1994р. – №23011/79.
5. Тютюнник Ю.М. Фінансовий аналіз 2-е вид., перероб. і доп. – Полтава : РВВ ПДАА, 2014. - 358 с.
6. Халатур С. М. Методологія оцінки ліквідності та платоспроможності сільськогосподарських підприємств / С. М. Халатур, Л. І. Бровко, Т. О. Моруга // *Економіка та держава*. – 2017. – №12. – С. 56-60.
7. Шептуха О. М. Оцінка кредитоспроможності позичальника за допомогою дискримінантного аналізу/ О. М. Шептуха, А.Ю. Лаптева // *Економіка і фінанси*.-2020.-Вип.№6. – С.25-28.
8. Яременко В.Г. Сутність поняття та особливості класифікації фінансових ресурсів підприємств/ В.Г.Яременко// *Науковий вісник ужгородського національного університету*.-2018.-№19.-С. 158-162.

References.

1. Vyhovsky, V.V. (2012), "Methodical approaches to assessing the creditworthiness of business entities by commercial banks", *Oblik i finansy APK*, vol. 3, pp. 125-128.
- Lakhtionova, L.A. (2014), *Finansovyi analiz subiektiv hospodariuvannia* [Financial analysis of business entities], KNEU, Kyiv, Ukraine.
3. Nepochatenko, O.O. (2013), *Finansy pidpriemstv* [Enterprise finance], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.
4. Verkhovna Rada of Ukraine (1994), "Recommendations for commercial banks' assessment of the borrower's creditworthiness and financial stability", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1_79500-94#Text (Accessed 05 Nov 2021).
5. Tyutyunnyk, YU.M. (2014), *Finansovyy analiz* [Financial analysis], 2nd ed, RVV PDAA, Poltava, Ukraine.
6. Khalatur, S. M., Brovko, L. I. and Moruha, T. O. (2017), "Methodology of liquidity assessment and solvency of agricultural enterprises", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 12, pp. 56-60.
7. Sheptukha, O. M. and Laptyeva, A.YU. (2020), "Estimation of creditworthiness of the borrower with the help of discriminant analysis", *Ekonomika i finansy*, vol. 6, pp. 25-28.
8. Yaremenko, V.H. (2018), "The essence of the concept and features of the classification of financial resources of enterprises", *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*, vol. 19, pp. 158-162.

Стаття надійшла до редакції 10.11.2021 р.